

С историческим событием, произошедшим в Петербурге – разгоне шествия рабочих к Зимнему дворцу, имевшего целью вручить царю Николаю II коллективную Петицию о рабочих нуждах, – до сих пор напоминают ул. 9 Января и пер. 9 Января в гг. Бресте и Высоком. В Полоцке же улица и переулок 5 Декабря увековечили дату VIII Всесоюзного чрезвычайного съезда Советов СССР, когда была принята Конституция СССР (5.12.1936 г.), действовавшая 41 год. О начале Первой мировой войны (1 августа 1914 г. по новому стилю) и ее серьезных последствиях для Орши хранит память ул. 1 Августа, существующая в этом городе.

В-третьих, это годонимы и агоронимы, мотивированные праздниками, связанными с победой народа в борьбе с немецко-фашистскими захватчиками.

К ним в первую очередь имеет отношение праздник победы советского народа над нацистской Германией в Великой Отечественной войне 1941–1945 годов, отмечаемый 9 мая каждого года. С 1965 года День Победы – нерабочий праздничный день.

Названия с указанием даты 9 мая носят семь внутригородских и внутрисельских объекта Брестской обл.: ул. 9 Мая (гг. Дрогичин, Каменец, Лунинец, деревни Оздамичи, Ремель, Теребличи Столинского р-на), пер. 9 Мая (г. Дрогичин). К числу единиц данной группы следует отнести также названия улиц и переулков, мотивированные историческим событием – днем освобождения конкретного населенного пункта от немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны: ул./пер. 3 Июля (дер. Большие Чучевичи, Дятловичи Лунинецкого р-на), ул. / пер. 7 Июля (г. Столин), ул. / пер. 26 Июня (г. Витебск), ул. / пер. 11 Июля (г. Орша), ул./ пер. 28 Июля (Брест) и др.

Заключение. Таким образом, несмотря на формальную связь конлокационимов с названиями месяцев, преобладающее большинство из них мотивировано идеонимами. Урбанонимы и виконимы фиксируют важные исторические события, знаменательные даты бывшего СССР и нашей республики. И лишь отдельные из них реально мотивированы названиями месяцев, в которые линейный объект вводился в строй: *Мартовский пер.* (г. Кобрин), *Апрельская ул.* (дер. Мотоль Ивановского р-на). Показательно, что в урбанонимии и виконимии указанных областей задействованным оказалось неодинаковое количество названий месяцев года.

РАМАН У ТВОРЧАЙ СПАДЧЫНЕ ЛІДЗІ АРАБЕЙ

*Г.В. Навасельцава
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава*

У беларускай прозе 1970-х гадоў далейшая лірызацыя змястоўнай формы рамана, які вызначаўся традыцыйнай эпічнай асновай, актуалізавала мастацкі псіхалагізм у паказе герояў, падкрэслена суб'ектыўную інтэрпрэтацыю рэчаіснасці, аўтарскую ўвагу да ўнутранага свету асобы. Гэта абумоўлівае дынаміку раманнай сітуацыі, якая будзеца па кантрастыўнаму прынцыпу герой і антыгерой, і ў якой галоўным выступае маральна-этычнае вырашэнне канфлікту. Надае значную ўвагу маральнаму абліччу сваіх герояў Лідзія Арабей, у творчасці якой прадстаўлены мастацкія прыклады як аповесці, так і рамана. Гэта абумоўлівае мэту даследавання: раскрыць жанравастыльёвую адметнасць рамана ў творчай спадчыне Лідзіі Арабей.

Матэрыял і метады. Для вывучэння рамана «Сузор'е Вялікай Мядзведзіцы» выкарыстаны культурна-гістарычны, структурна-тыпалагічны метады з элементамі кампаратыўнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Раман Лідзіі Арабей «Сузор'е Вялікай Мядзведзіцы» (1980) адметны паводле хранатапічных каардынат, раскрывае складаную часавую арганізацыю. Асноўная аўтарская ўвага скіравана на пачатковы перыяд вайны, разгортванне падпольнай барацьбы ў мястэчку Ярэмчы, якое адметнае сваёй гісторыяй. Письменніца пазбягае шырока-маштабнага ахопу падзей, іх дынамічнага паказу, уводзіць абмежаванае кола персанажаў. У эпілозе эпізодычна адлюстроўваецца, як сустракаюцца галоўныя героі праз трыццаць гадоў пасля вайны. Значны часавы ахоп вядзе да філасофскага абагульнення, што на ідэйным узроўні заяўляецца праз назву твора. Так, гераіня, вачыма якой у значнай меры паказваецца акаляючая рэчаіснасць, у вызначальныя моманты маральнага выбару сузірае Млечны Шлях: «І Валі здалося, што яна вось-вось, скора-скора здолее ўявіць, што значыць свет, бясконцы ў часе і прасторы, чаго ніяк не магла зразумець, калі вучылася ў тэхнікуме.

Сярод святочнага парадз зор яна скоро ўбачыла сваю даўнюю сяброўку – сузор’е Вялікай Мядзведзіцы» [1, с. 94–95]. Валя працуе ў немцаў і выкарыстоўвае гэта, каб збіраць звесткі для падпольшчыкаў. Яе вобраз прыкметна вылучаецца ў раманнай сітуацыі, якую ўвогуле можна назваць шматгеройнай: у нейкай меры кантрастуе з Валяй летуценная Альбіна Дашкевіч, чые пачуццёвыя парыванні каштавалі жыцця ёй самой і яе бацькам. Побач з Валяй зноходзіцца настаўнік Віктар, які трымае сувязь з партызанамі. Маладыя людзі ўпотаі слухаюць радыёперадачы з Масквы, чым выяўляюць сваю гатоўнасць ісці на рызык. Не без іх дапамогі партызаны разбіваюць гарнізон у Ярэмічах. Уззел у вызваленчай барацьбе паказаны неад’емна ад асабістага жыцця, у чым бачыцца адметнасць творчай манеры Лідзіі Арабей, выразна заяўленай у творы «Іскры ў папялішчы».

Увага да суб’ектынага свету выбранага героя патрабуе глыбокага псіхалагізму, паказу дынамічнага характару. Тым не менш пераважае статычнае адлюстраванне, хоць дзеючымі асобамі выступаюць маладыя людзі, а ўвасабленне маладой асобы ў духоўным развіцці стала традыцыйным у савецкай літаратуры гэтага часу. Валя з’яўляецца свядомай патрыёткай, якая разгубілася ў самым пачатку з-за няпэўнасці абставін, аднак хутка знайшла правільны шлях, які ўяўляецца адзіна мажлівым. Паказаны ў святле тыповай ідэалізацыі станюўчага героя Віктар, які ўступае ў канфлікт са здраднікам і проста хцівым, нягодным чалавекам Бронісем Кіславокім, якога ў выніку забівае. Гэта паказваецца як адзіна мажлівы варыянт вырашэння канфлікту і не знаходзіць у чытача эмацыйнага суперажывання.

Прадстаўлены ў рамане і нетыповыя для савецкай прозы персанажы. Адлюстроўваюцца ў святле аўтарскай прыязнасці польскія партызаны, у прыватнасці, удалы арганізатар Леон Мрувка, немец Стэфан Вебер, напалову паляк па паходжанню, які змагаецца за вызваленне сваёй малой радзімы. Для стварэння вобразаў гэтых герояў пісьменніца звяртаецца да апаведальнасці і публіцыстычнага пафасу. У святле ідэалагічных нормаў супастаўлены малады паляк Антэк Друцкі і Віктар, першы з якіх проста станюўчы, а другі – найлепшы. Трагізм ваеннага часу, калі лёс чалавека можа вырашаць звычайная выпадковасць, раскрываецца праз гісторыю доктара Дашкевіча і яго сям’і. Дашкевічы ратавалі параненага Антэка, неўзабаве паміж ім і Альбінай, дачкой доктара, узнікаюць моцныя пачуцці. Пра таемную сустрэчу маладых людзей з-за нешчаслівага збегу абставін даведваюцца немцы, Антэк няўдала абараняе каханую і ўцякае, Альбіну вінавацяць у сувязі з «бандытамі», што прадвызначае пакаранне ўсёй сям’і. Смерць Альбіны змяняе Антэка карэнным чынам: «Тое, што здавалася некалі вельмі важным – самалюбства, вялікі гонар, цяпер выглядала смешнаю дзіцячай забаўкай, ён болей не саромеўся свайго незаконнага паходжання, ён з радасцю кінуў бы цяпер сабе пад ногі і растрэшчыў герб князёў Друцка-Любецкіх» [1, с. 274]. Як бачым, абавязковай умовай сталення асобы выступае пераадоленне сацыяльных адрозненняў.

Заклучэнне. Такім чынам, Лідзія Арабей рэпрэзентуе лакальную падзейнасць, суб’ектыўную інтэрпрэтацыю рэчаіснасці, што скіроўвае чытача да ўнутранага свету асобы, яе маральнага аблічча. У рамане «Сузор’е Вялікай Мядзведзіцы» не ўвасаблена паўнаважнага канфлікту, паглыбленых псіхалагічных партрэтаў, аднак у цэлым прасочваецца лірызацыя змястоўнай формы, на філасофскім узроўні сцвярджаецца думка пра значнасць чалавечых учынкаў у пазачасавым кантэксце.

1. Арабей, Л. Сузор’е Вялікай Мядзведзіцы : раман / Л. Арабей. – Мінск : Маст. літ., 1980. – 288 с.

ДЗЕЯЧ КУЛЬТУРЫ ЯК АБ’ЕКТ МАСТАЦКАГА АДЛЮСТРАВАННЯ Ў ЭСЭ “ЗАГАДКА БАГДАНОВІЧА” М. СТРАЛЬЦОВА

*Н.М. Налётава
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава*

На працягу XX стагоддзя ў літаратурным працэсе Беларусі пад уплывам грамадска-палітычных падзей адбываліся значныя культурна-эстэтычныя зрухі. У акрэслены перыяд значна ўзрастала цікавасць да нацыянальнага мінулага і тых грамадскіх і культурных дзеячаў, якія былі зацікаўлены ў беларускім адраджэнні. Да прыкладу, майстры мастацкага слова звяр-